

Exkurze za teplomilnou květenou Beskyd

Field trip to the thermophilous flora of the Beskydy Mts.

MARIE POPELÁŘOVÁ

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36,
CZ-756 61 Rožnov pod Radhoštěm; e-mail: marie.popelarova@nature.cz

Abstract: A field trip to the floristically rich meadows and pastures of the village of Huslenky (eastern Moravia) took place on 12 June 2016. The trip started on steep slopes with pastures in a place named Buchlov, continued through the meadows in U Šopů and Kokava settlements to Ochmelov hill and ended in Losový Nature Reserve. In total, 118 vascular plant species were recorded. Endangered and thermophilous vascular plant species were among the most notable finds. These included *Antennaria dioica*, *Aremonia agrimonoides*, *Campanula glomerata*, *Carex distans*, *Cephalanthera damasonium*, *Dorycnium herbaceum*, *Melampyrum arvense*, *Orchis mascula* subsp. *speciosa*, *Orchis ustulata* var. *aestivalis*, *Trifolium ochroleucon* and *Veronica teucrium*.

Keywords: eastern Moravia, hay meadows, pastures, thermophilous species

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. 2012

V první polovině června (12. 6.) podnikla pod vedením M. Popelářové Moravskoslezská pobočka ČBS ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy exkurzi na území katastru obce Huslenky ve Vsetínských vrších. Ve dvacetičlenné skupině jsme se pohybovali na svazích nad údolím Vsetínské Bečvy, přes osady Buchlov, U Šopů a Kokava až k vysílači pod vrchem Ochmelov a zpět přes přírodní rezervaci Losový. Trasa exkurze byla krátká (asi 4 km), ale s výraznějším převýšením – v nadmořských výškách od 450 do 700 m.

Území spadá do karpatského mezofytika a leží na formálním rozhraní fytogeografických okrsků 82 Javorníky a 80a Vsetínská kotlina. Zatímco pro okrsek 82 Javorníky je charakteristické zastoupení mezofytů a okrajově oreofytů i termofytů, okrsek 80a Vsetínská kotlina se vyznačuje výraznějším zastoupením teplomilných prvků a absencí oreofytů. V navštíveném území již charakteristická mezofilní vegetace přechází k subxerothermním typům. Zastoupené druhy jsou vázané na suché a teplé oblasti s bazičtějším podkladem. Patří k nim zvonek klubkatý (*Campanula glomerata*), ostřice oddálená (*Carex distans*), bílojetel bylinný (*Dorycnium herbaceum*), černýš rolní (*Melampyrum arvense*), jetel bleďožlutý (*Trifolium ochroleucon*) nebo rozrazil ožankovitý (*Veronica teucrium*). Tyto taxony zde mají regionální hranici svého rozšíření, dál na východ a sever, tj. do horských oblastí Beskyd, prakticky nezasahují.

Exkurzní trasa vedla po poměrně prudkých svazích jižní a jihovýchodní expozice, odlesněných již po několik staletí. Geologický podklad území tvoří vsetínské vrstvy zlínského souvrství račanské jednotky magurského flyše. Převažují zde vápnité jílovce nad glaukonitickými pískovci. Na hlinitokamenitých svahových sedimentech se vyví-

Obr. 1. Vstavač osmahlý letní (*Orchis ustulata* var. *aestivalis*) se na valašských loukách a pastvinách stal výrazně ustupujícím druhem orchideje. – Obr. 2. Řepíček řepíkovitý (*Aremonia agrimonoides*) má na Vsetínsku severní hranici svého areálu. – Foto M. Popelářová

nula kambizem typická, na zamokřených místech v okolí potoka Losový i kambizem pseudoglejová. Navštívené lokality (z nich výrazně především Buchlov a Losový) jsou nápadné četnými drobnými sesuvy, z nichž některé jsou desetiletí až staletí staré. Svahy zde dosahují sklonů i 25° až 30° (Škrott 2012). Souhrn všech abiotických podmínek, spolu se zachovalým tradičním a extenzivním hospodařením, podmínily vývoj travino-bylinné vegetace širokolistých trávníků s teplomilnými prvky ve flóře i fauně (z bezobratlých – modrásek černoskvřnný, saranče vrzavá, cvrček polní, sklípkánek černý a další).

Celkem bylo zapsáno a demonstrováno 117 druhů cévnatých rostlin, z toho 26 je zařazeno do národního Červeného seznamu.

První exkurzní zastávkou byly jihovýchodní svahy Buchlova, na kterých byla před dvěma lety obnovena pastva ovcí, v současnosti kombinovaná se sečením a výřezy náletových dřevin. Cílem managementové péče je obnova druhově bohaté luční vegetace se zastoupením teplomilnějších druhů rostlin, včetně orchidejí. Z trav je zde hojnější válečka prapořitá (*Brachypodium pinnatum*), spolu s košťavou červenou (*Festuca rubra* agg.) a tomkou vonnou (*Anthoxanthum odoratum*). Zastoupeny jsou teplomilnější druhy, jako tužebník obecný (*Filipendula vulgaris*), jahodník trávnice (*Fragaria viridis*), devaterník velkokvětý tmavý (*Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*), třezalka tečkovaná (*Hypericum perforatum*), vítod chocholatý (*Polygala comosa*), prvosěnka jarní (*Primula veris*), jetel bledožlutý, j. horský (*Trifolium montanum*) a violka srstnatá (*Viola hirta*). Na okrajích lesů a na mezích rostou v širším území běžné trvalky: chrpa

čekánek (*Centaurea scabiosa*), dobromysl obecná (*Origanum vulgare*), řepík lékařský (*Agrimonia eupatoria*), jetel prostřední (*Trifolium medium*), čičorka pestrá (*Securigera varia*), krvavec menší (*Sanguisorba minor*), vzácněji také vičenec ligrus (*Onobrychis viciifolia*) a hrachor černý (*Lathyrus niger*). Na pastvině zde přežívá již po desetiletí zaznamenávaný polykormon bílojetele bylinného. Na louce jsme také objevili první dva nakvétající vstavače osmahlé (*Orchis ustulata*), kriticky ohrožený a v Beskydech velmi rychle ustupující druh orchideje.

Na části pastviny jsme si také demonstrovali způsob pastvy ovce – nízký, ale selektivně spasený trávník, s ponechanými porosty aromatické mateřídoušky vejčité (*Thymus pulegioides*) a dobromysli obecné (*Origanum vulgare*), nechutného pryšce chvojky (*Euphorbia cyparissias*) a pichlavých druhů – pupavy bezlodyžné (*Carlina acaulis*), pcháče bělohlavého (*Cirsium eriophorum*) a jehlice trnité (*Ononis spinosa*).

Na loukách a v přilehlé dubohabřině dokvětaly orchideje – vstavač mužský (*Orchis mascula* subsp. *speciosa*), bradáček vejčitý (*Listera ovata*), hlístník hnízdák (*Neottia nidus-avis*) a dva jedinci okrotice bílé (*Cephalanthera damasonium*). V tomtéž biotopu rostl roztroušeně řepíček řepíkovitý (*Aremonia agrimonoides*), který v ČR najdeme jen v karpatské části východní Moravy.

Po hřebeni směrem z Buchlova k vysílači pod vrchem Ochmelov jsme na jedné z luk, v části U Šopů, našli v lemu rostoucí poloparazitický černýš rolní, který je aktuálně druhou potvrzenou lokalitou výskytu na území CHKO Beskydy (další je v PP Stříbrník na k. ú. Hovězí; viz také Kočí 2003).

V okolí vysílače pod vrcholem Ochmelova se v bylinných lemech již vyskytuje rozrazil ožankovitý, spolu s jetelem prostředním (*Trifolium medium*), j. horským, zvonkem broskvolistým (*Campanula persicifolia*) a válečkou prapořitou (*Brachypodium pinnatum*). Na sečených a hovězím dobyt看 přepásaných svažitých loukách roste kromě již jmenovaných druhů také kříženec černoohlávkou obecného (*Prunella vulgaris*) a č. dřípeneho (*P. laciniata*), č. prostřední (*P. ×intermedia*). Výsušná mikrolokalita s obnaženou půdou vyhovuje drobnému kociánku dvoudomému (*Antennaria dioica*).

Poslední exkurzní zastavení bylo v PR Losový, tedy na jižních svazích nad stejnojmenným potokem. Jižně exponovaná lokalita patří k nejxerotermnějším na území CHKO vůbec. Kromě expozice a bazického podloží hraje jistě podstatnou roli fakt, že území nebylo nikdy intenzivně využíváno, díky svažitosti sloužilo především jako pastvina pro skot. Méně svažité plochy byly sečeny a sklizeny na seno s následným přepásáváním otav. V dřívější době tady byla také políčka k pěstování okopanin a obilnin a drobné zarůstající plochy byly vypalovány. K již zaznamenaným teplomilnějším druhům tady začínalo nakvétat i několik jedinců vstavače osmahlého letního (*Orchis ustulata* var. *aestivalis*); naopak již odkvetlé byly introdukované druhy teplomilnějších orchidejí – vstavač vojenský (*Orchis militaris*) a v. trojzubý (*O. tridentata*). Na bazických prameništích potoka Losový roste ostrice rusá (*Carex flava*) a na více mikrolokalitách také o. oddálená (*C. distans*), která zde má jedinou dosud známou lokalitu výskytu v rámci CHKO Beskydy (Popelářová 2011).

Krajina v okolí osad Buchlov – U Šopů – Ochmelov a Losový na katastru obce Huslenky patří v CHKO Beskydy k jedinečným segmentům zachovalé extenzivně obhospodařované a pestré krajiny. Jak se nám v rámci botanické exkurze potvrdilo, odráží se to i v druhové bohatosti vegetace a výjimečném zastoupení řady teplomilnějších druhů rostlin.

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Kočí M. (2003): Botanický inventarizační průzkum Losový. – Ms. [Depon. in: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy, Rožnov pod Radhoštěm].
- Popelářová M. (2011): *Carex distans*. – In: Popelářová M., Hliseníkovský D., Koutecký P., Dančák M., Tkáčiková J., Vašut R. J., Vymazalová M., Dvorský M., Lustyk P. & Ohryzková L., Rozšíření vybraných taxonů cévnatých rostlin v CHKO Beskydy a blízkém okolí (Výsledky mapování flóry z let 2006–2009). – Zprávy České botanické společnosti 46: 292–293.
- Škrott M. (2012): Plán péče o PR Losový na období 2013–2022. – Ms. [Depon. in: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy, Rožnov pod Radhoštěm].

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavila M. Popelářová)

Nálezy označené hvězdičkou (*) jsou dokladovány v herbáři M. Popelářové, Rožnov pod Radhoštěm.

Seznam lokalit:

1. Huslenky (distr. Vsetín): Buchlov, jihovýchodně orientované louky zčásti pod VVN, cca 450–500 m n. m. (49°18'42,1"N, 18°06'21,3"E)
2. Huslenky (distr. Vsetín): linie od Buchlova k usedlosti U Šopů, okraje luk a lemy polní cesty, cca 500–600 m n. m. (49°19'04,5"N, 18°06'14,0"E)
3. Huslenky (distr. Vsetín): Kokava, jihozápadně orientovaná louka, cca 550 m n. m. (49°19'03,0"N, 18°06'09,7"E)
4. Huslenky (distr. Vsetín): jižně orientované hovězí pastviny pod vysílačem, cca 625–700 m n. m. (49°19'18,5"N, 18°05'53,4"E)
5. Huslenky (distr. Vsetín): PR Losový, jižně orientované louky a prameniště potoka Losový, cca 525–475 m n. m. (49°19'02,0"N, 18°05'44,3"E)

cévnaté rostliny:

Arrhenatherum elatius: 1, 2; *Acer campestre*: 1, 2; *Acer platanooides*: 2; *Acer pseudoplatanus*: 2; *Achillea millefolium*: 3; *Agrimonia eupatoria*: 1, 2, 3, 4, 5; *Agrostis capillaris*: 1, 2, 3, 4, 5; *Ajuga genevensis*: 1; *Alchemilla monticola*: 1, 3; *Allium oleraceum*: 2, 5; *Antennaria dioica* (C2): 4; *Anthoxanthum odoratum*: 1, 3, 4, 5; *Anthyllis vulneraria*: 1, 5; *Aquilegia vulgaris* (C3): 1, 2, 4; *Aremonia agrimonoides* (C2): 1; *Asarum europaeum*: 1, 2; *Betonica officinalis*: 1, 2, 3, 4; *Brachypodium pinnatum*: 1, 2, 3, 4, 5; *Briza media*: 1, 2, 3, 5; *Calamagrostis epigejos*: 1, 3, 5; *Campanula glomerata*: 2, 3, 4, 5; *Campanula patula*: 1, 2, 3, 4, 5; *Campanula persicifolia*: 1, 2, 3, 4, 5; *Carduus acanthoides*: 1; *Carex distans* (C3): 5; *Carex flava* (C4a): 5; *Carex montana*: 5; *Carex pilulifera*: 1, 3, 4, 5; *Carlina acaulis*: 1, 2, 3, 4, 5; *Carlina*

vulgaris: 5; *Carpinus betulus*: 1, 2; *Carum carvi*: 1, 3; *Centaurea scabiosa*: 1, 2, 3, 4, 5; *Centaureum erythraea* (C4a): 1, 3; *Cephalanthera damasonium* (C4a): 1; *Cichorium intybus*: 2, 3; *Cirsium acaulon* (C4a): 5; *Cirsium eriophorum* (C3): 1, 3, 5; *Clinopodium vulgare*: 1, 2, 3, 4, 5; *Crepis biennis*: 1, 2; *Cruciata verna*: 1, 3, 4, 5;

Danthonia decumbens: 3, 4, 5; *Daucus carota*: 1, 2, 3, 4; *Dianthus deltooides*: 1, 2, 3; *Dorycnium herbaceum* (C3): 1, 2;

Epipactis helleborine: 1; *Euphorbia cyparissias*: 1, 2;

Fagus sylvatica: 2; *Festuca rubra* agg.: 1, 2, 3, 4, 5; *Filipendula vulgaris*: 2, 3, 4, 5; *Fragaria moschata*: 2, 4; *Fragaria vesca*: 1, 2, 4, 5; *Fragaria viridis*: 1, 4;

Galium pumilum: 1, 3, 4, 5;

Helianthemum gradiflorum subsp. *obscurum*: 1, 3, 4, 5; *Hypericum maculatum*: 1, 2; *Hypericum perforatum*: 1, 2, 3, 4, 5; *Hypochaeris maculata* (C3): 1, 3, 5;

Inula salicina subsp. *salicina* (C4a): 4;

Juniperus communis subsp. *communis* (C3): 1;

Knautia arvensis agg.: 1, 2, 3;

Lathyrus niger: 1; *Lathyrus pratensis*: 1; *Lathyrus sylvaticus*: 1; *Leontodon hispidus*: 1, 2, 3; *Leucanthemum ircutianum*: 1, 2, 3, 4, 5; *Linum catharticum*: 3, 5; *Listera ovata* (C4a): 1; *Lotus corniculatus*: 1, 2, 3, 4;

Melampyrum arvense (C3): 3 (*);

Neottia nidus-avis (C4a): 1;

Onobrychis viciifolia: 1; *Ononis spinosa*: 1, 2, 3, 4, 5; *Orchis mascula* subsp. *speciosa* (C2): 1, 4, 5; *Orchis militaris* (C2): 5; *Orchis tridentata* (C1): 5; *Orchis ustulata* var. *aestivalis* (C1): 1, 5; *Origanum vulgare*: 1, 2, 3, 4, 5;

Pimpinella saxifraga: 1, 2, 3, 4, 5; *Plantago lanceolata*: 1, 2, 3, 4, 5; *Plantago media*: 1, 3, 4, 5; *Platanthera bifolia* (C3): 2, 4; *Polygala comosa*: 1, 3; *Polygala vulgaris*: 1, 3, 5; *Potentilla erecta*: 3, 4; *Potentilla reptans*: 2, 3; *Potentilla verna*: 3, 4, 5; *Primula elatior*: 1; *Primula veris* (C4a): 1, 3, 5; *Prunella vulgaris*: 1, 2, 3, 4, 5; *Prunella ×intermedia*: 4, 5; *Prunus spinosa*: 1, 3, 4, 5;

Ranunculus acris: 1, 2, 3; *Rhinanthus major*: 3; *Rhinanthus minor*: 3, 5; *Rosa canina*: 1, 2, 3, 5;

Salvia verticillata: 1, 2, 4, 5; *Sanguisorba minor*: 1, 2, 3, 4, 5; *Securigera varia*: 1, 2, 3, 4, 5; *Sedum sexangulare*: 2, 4; *Senecio jacobaea*: 1, 3; *Silene nutans*: 2; *Stachys alpina* (C3): 2;

Thymus pulegioides: 1, 2, 3, 4, 5; *Tilia cordata*: 2, 5; *Tragopogon orientalis*: 1, 3; *Trifolium medium*: 1, 2, 3, 4, 5; *Trifolium montanum*: 1, 2, 3, 4, 5; *Trifolium ochroleucon* (C3): 1, 2, 3, 4, 5; *Trifolium pratense*: 2; *Trifolium repens*: 1, 2, 3;

Veronica teucrium (C4a): 4; *Viola canina*: 1, 3; *Viola hirta*: 1, 3, 4, 5.